

**НАУКОВА ФІЛОЛОГІЧНА
ОРГАНІЗАЦІЯ «ЛОГОС»**

**Міжнародна
науково-практична конференція**

**«МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА
У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ»**

13-14 лютого 2015 р.

м. Львів

ББК 80я43
УДК 80(063)
М 74

М 74 **«Мова та література у полікультурному просторі»:** Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 13-14 лютого 2015 р. – Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2015. – 144 с.

Видається в авторській редакції. Редакційна колегія Наукової філологічної організації «ЛОГОС» не завжди поділяє погляди, думки, ідеї авторів та не несе відповідальності за зміст матеріалів, наданих авторами для публікації.

У виданні зібрані тези, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Мова та література у полікультурному просторі».

ББК 80я43
УДК 80(063)

6. Слышкин Г. Г. Лингвокультурные концепты и метаконцепты: монография. / Г. Г. Слышкин. – Волгоград: Перемена, 2004. – 340 с.
7. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры: 3-е изд. / Ю. С. Степанов. – М.: Академический проект, 2004 – С. 42-67
8. Famous quotes. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.famousquotes.com/>
9. Notable Quotes. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.notable-quotes.com>
10. Cambridge Advanced Learner's Dictionary. 3rd Edition. – Cambridge,,: Cambridge University Press, 2009. – 1814 p.
11. Oxford Advanced Learner's Dictionary. 8th Edition. / Joanna Turnbull. - New York:Oxford University Press, 2011. –1952 p.

Зубченко О. С.

кандидат педагогічних наук, доцент

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

ВИТОКИ ДИСКУРС-АНАЛІЗУ В ЛІНГВІСТИЦІ

В останні десятиріччя дискурс-аналіз є одним з найбільш популярних методів дослідження в галузі суспільних та гуманітарних наук.

На думку багатьох вчених, як особливий метод наукових філологічних досліджень, дискурс-аналіз ґрунтується на традиціях етнолінгвістики (або антропологічної лінгвістики) США та чеського структуралізму.

Серед етнолінгвістичних шкіл найбільше значення для розвитку дискурс-аналізу мала школа американської етнолінгвістики, заснована Ф. Боасом. Основним завданням етнолінгвістики США було вивчення мов індіанських племен Північної та Центральної Америки, орієнтоване на запис та аналіз усних текстів, а також дослідження взаємодії мов індіанців та індоевропейських мов. Концептуальні засади американських традицій у студіях етнолінгвістики вбачають ще в роботах Й. Г. Гердера та В. фон Гумбольдта, де основна увага також приділялась етнографічному матеріалу та дослідженню мов, які не мають писемних традицій. Ще на початку ХІХ ст. В. фон Гумбольдт писав: «Людина говорить для того, щоб не просто передавати повідомлення, досягаючи при цьому цілей, підпорядкованих спільній діяльності. Для того, щоб зрозуміти зміст мовленнєвого висловлювання, необхідно знати діяльність, в якій воно було створено та сприйнято» [1, с. 11-13]. На нашу думку, це твердження чітко показує, що не вживаючи поняття «дискурс», В. фон Гумбольдт одним із перших підкреслював необхідність врахування екстралінгвістичних факторів для правильного розуміння висловлювання.

Початок етнолінгвістики більшість мовознавців пов'язують з іменем знаменитого американського етнологіста Ф. Боаса, який «зробив теоретико-методологічний переворот в етнології» [2, с. 13]. Надалі етнолінгвістика в США успішно розвивалась в працях його учнів Е. Сепіра, Б. Уорфа та послідовників Х. Хойера, Д. Лі, К. Клакхона, Ч. Вьогліна та З. С. Харріса. Саме З. С. Харріс у 1952 р. у своїй статті вперше вжив поняття «дискурс-аналіз».

Поява чеського структуралізму датується 1926 р., коли відомий лінгвіст В. Матезіус заснував «Чеський лінгвістичний гурток» [3]. Структуралізм – це методологія гуманітарних наук, яка аналізує певну специфічну галузь, як складну систему взаємопов'язаних частин. У лінгвістиці структуралізм розвивався на основі ідей Ф. де Сосюра, при цьому найбільший внесок в їх розробку та застосування зробили саме члени Чеського (або Празького) лінгвістичного гуртка Р. Якобсон, Я. Мукаржовський. Основною ідеєю Празького гуртка було трактування мови як функціональної системи засобів вираження, яка служить певній меті. Ґрунтуючись на цих ідеях, члени гуртка розробили основи функціона-

льної граматики, досліджували функціональні стилі й мови. Термін «функціональний стиль» іноді використовується паралельно з терміном «дискурс». Проте в жодному разі вони не є взаємозамінними. На нашу думку, це можна чітко показати, проаналізувавши визначення цих термінів. Функціональний стиль розуміємо як сукупність прийомів відбору та сполучень мовленнєвих засобів, функціонально зумовлених змістом, метою та обставинами спілкування [4]. Отже, можемо зробити висновок, що функціональна стилістика вивчає мовні особливості текстів на досить високому рівні узагальнення, абстрагуючись від конкретного, реального мовлення. В той же час «дискурс» розглядаємо як різні види мовлення і мовленнєвих творів, які осмислюються і пов'язуються між собою з урахуванням позамовних факторів. Це показує, що дискурс базується не на функціонально-стилістичному принципі розділення комунікативних сфер і мовленнєвих систем. Основним критерієм виділення дискурсу, на відміну від функціонального стилю, є не форма суспільної свідомості, а змістовна-смілова схожість текстів. Але, при цьому не можна заперечувати нерозривний зв'язок між цими термінами: термін «дискурс» виник саме на основі терміну «функціональний стиль».

Як було зазначено вище, вперше поняття «дискурс-аналіз» було вжито у 1952 р. американським лінгвістом З. С. Харрісом, проте формування дискурсивного аналізу як дисципліни відбувалось у 1970-ті рр. Саме в ці роки були видані базові американські роботи, які пов'язували дискурс-аналіз з традиційною лінгвістичною тематикою. Це дослідження У. Лабова, Дж. Граймса, Р. Лангакера, Т. Гивона, У. Чейфа.

Головним внеском У. Лабова стало вивчення не окремих речень, а цільних текстів-нарративів і відкриття принципів теорії дискурсу. У. Лабов та його учні відкрили для лінгвістичної спільноти феномен усного персонального нарративу, тобто розповіді людини про пережите, про власний значущий досвід. За задумом автора дослідження повинно було мати не лінгвістичну, а соціально-культурну спрямованість. Для вирішення цих нових завдань У. Лабову знадобився новий теоретичний апарат, і тому саме ці дослідження, на думку багатьох вчених, стали початком існування усного дискурсу як повноцінного об'єкта лінгвістичного опису. Роботи У. Лабова не відкрили феномен «дискурсу», а стали каталізатором необхідності врахування дискурсивних феноменів в теоріях мови [5].

Не менш важливий внесок у розвиток дискурс-аналізу зробили такі вчені як Дж. Граймс, Р. Лангакер та Т. Гивон. Зокрема, Дж. Граймс у своїй роботі «Тема дискурсу» (*The Thread of Discourse*) розкрив зв'язок дискурсу з генеративною семантикою [6]. Цікавим було те, що мову вчений розглядав у двох аспектах: по-перше, як рішення, які приймає мовець стосовно того, що говорити, а що ні, а, по-друге, як механізми та структури, які доступні мовцеві для впровадження тих рішень з метою спілкування з іншою людиною. В свою чергу Р. Лангакер, який вважається одним із засновників когнітивної лінгвістики і творцем когнітивної граматики, розкрив невід'ємний і глибокий зв'язок лінгвістичної структури і дискурсу [7]. Т. Гивон є одним з родоначальників дискурсивно-орієнтованого підходу до синтаксису. Основна ідея концепції Т. Гивона в тому, що граMATика – це набір інструкцій з ментальної обробки дискурсу, які мовець дає слухачу. Це один із варіантів тези про те, що граMATика підпорядковується комунікативним процесам [8].

Досить цікавими є погляди У. Чейфа, який робив наголос на беззаперечний зв'язок мови і свідомості. На його думку, мова і розум належать до єдиної системи, яка робить нас людьми, разом з іншими людськими властивостями, такими як уява, пам'ять та соціальна взаємодія. На відміну від конструктивістських течій в лінгвістиці, У. Чейф розглядав мову як дуже складний феномен, який є невіддільним від природного контексту у трьох фізичних видах: говоріння, письмо та мислення. Його погляд на мову був еволюційний: «Кожен вид мови зазвичай використовує той тип мови, який найкраще кодує те, що споживачі цього типу мови вважають найбільш прийнятним» [9]. Але на цьому він не зупинився, у своїй книзі «Дискурс, свідомість і час: Перенос та переміщення усвідомленого досвіду в усному мовленні та письмі» вчений відобразив зв'язок між видами лінгвістичного дискурсу та типами свідомих розумових дій з різним рівнем ситуативності або перенесення.

Підсумовуючи вищевикладене, можемо зробити висновок, що витоки дискурс-аналізу як дисципліни були закладені на початку ХХ ст. традиціями етнолінгвістичної

школи США, заснованої Ф. Боасом, та чеського структуралізму, виникнення якого пов'язано з празьким лінгвістичним гуртком під керівництвом В. Матезіуса. При цьому формування дисципліни дискурсивного аналізу відбувалось у 1970-ті рр. і було пов'язано з діяльністю таких відомих американських лінгвістів, як У. Лабов, Дж. Граймс, Р. Лангакер, Т. Гивон, У. Чейф.

Список літератури:

1. Гумбольдт В. фон Избранные труды по языкознанию. – М.: Прогресс, 1984. – 400 с.
2. Юдін О. В. Етнолінгвістичне вивчення народної культури і проблема діфініювання. – Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2011. – Вип. 52. – С. 12-24.
3. Хроленко А. Т., Бондалетов В. Д. Теория языка: Учебное пособие. М.: Флинта, 2006. – 528 с.
4. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови : Підручник. – 3-є вид., перероб. та доповн. – Тернопіль, 2000. – 248 с.
5. Исследования по теории грамматики. Вып. 4: Грамматические категории в дискурсе. / Ред. В. А. Плуноян (отв. ред.), В. Ю. Гусев, А. Ю. Урманчиева. – М.: Гнозис, 2008. – 487 с.
6. Grimes Joseph E. The Thread of Discourse. – Cornell Univ., Ithaca, N. Y Dept. of Modern Languages and Linguistics. – 1972. – 374 p.
7. Langacker Ronald W. Discourse in Cognitive Grammar. – Cognitive Linguistics. – 12-2. – 2001. P. 143-188.
8. Олешков М. Ю. Основы функциональной лингвистики: дискурсивный аспект: учеб. пособие для студентов фак. рус. яз. и лит. / авт.-сост. М. Ю. Олешков: Нижнетагильская государственная социально-педагогическая академия. – Нижний Тагил, 2006. – 146 с.
9. Chafe W. Discourse, consciousness and time: The flow and displacement of conscious experience in speaking and writing. – Chicago: University of Chicago Press. – 1994. – 340 p.

Козодой Т. І.

студентка V курсу факультету романо-германських мов

Національний університет «Острозька академія»

м. Острог, Рівненська область, Україна

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В АНГЛОМОВНІЙ ПРЕСІ (НА ПРИКЛАДІ ЖУРНАЛУ «HISTORY TODAY» (2010-2015))

Фразеологія англійської мови надзвичайно різноманітна і охоплює широкий спектр суспільних відносин. Вона не лише робить мовлення більш лексично багатим та емоційно насиченим, але також є носієм культури і традицій народу. Тому використання фразеологізмів як у мовленні, так і в публіцистичному стилі робить нас ближчим до культури англійських країн. Зважаючи на ці умови, англійська преса, намагаючись захопити увагу читача неординарністю, широко використовує фразеологізми як експресивні засоби. Тому тема на сьогодні є **актуальною**. З огляду на це, метою даної роботи є необхідність встановити психолінгвістичні особливості використання фразеологізмів в англійській пресі на прикладі використання їх на сторінках журналу *History today* у виданнях 2010-2015 рр.

Дослідженням питання фразеології англійської мови займалися такі дослідники, як Н. Н. Амосова, О. С. Акманова, І. В. Арнольд, В. В. Виноградов, А. В. Кунін та інші.

Щодо самого терміну «*фразеологізм*», ще на сьогодні існують певні суперечності щодо його трактування і пояснення. Один із сучасних лінгвістів, що започаткував виник-